

”לא תסוף עליו ולא תגרע מפניו” – איסור הדיפורמה...

נמצא שבפרשתנו השמיט את 'ברכת כהנים' ושילב 'ציצית' וגם החליף מ'פרשיות' ל'טוטפות' – וטעמא בעי!

3. גם סדר שלשת הדוגמאות מוזר: 'תפילין' ב'ואתחנן' – 'לולב' ב'אמור' – וברכת כהנים ב'נשא' – אין מוקדם ולא מאוחר בדוגמאותיו...

ואין לומר שרש"י התכוון לתפילין שבפר' בא [כי זה מתאים רק ב'ראה' אבל ב'ואתחנן' רש"י מזכיר 'פרשיות' – וב'בא' עדיין לא היו ארבע פרשיות]

4. למה לא בחר מצוות שקדמו לתפילין בפרשת בא – הקרבת הפסח [שלא יקריב שני פסחים] או 'אכילת מצה' [שלא יוסיף בא"י יום שמיני]?

5. גם צ"ל מדוע נקט רש"י לשון 'טוטפות' כשהלשון הרגיל בחז"ל הוא או 'פרשיות' או 'בתים' [ובפרט שרומז ל-4 ולא ל-15!]

והביאור בפשוטו של מקרא:

ופירש"י ב'דאה'
לא תסוף עליו – חמשה טוטפות בתפילין וחמשה מינין בלולב ארבע ברכות לזכרת כהנים:

והתמיהות שמעלה הרבי:

1. מדוע לא פירש"י שאסור להוסיף מצוה נוספת מעבר לתרי"ג ולא לפחות ממספר זה? למה פירש הוספת 'פריט' במצוה?
2. מדוע נזקק לשלש דוגמאות? ודווקא אלו? אף שלעיל הביא דוגמאות אחרות?

ספר דברים פרק ד - פרשת ואתחנן
(ב) לא תספּו על הַדְּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת מִצְוֹת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם:

רש"י ב'ואתחנן'
(ג) לא תוסיפו – כגון חמשה פרשיות בתפילין חמשה מינין בלולב וחמשה לילניות וכן לא תגרעו:

ספר דברים פרק יג - פרשת ראה
(א) אֵת כָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא תִסְּפוּ עָלָיו וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ:

וסמך לו - (ב) כִּי יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֵלֶם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת:

יד החזקה - הלכות יסודי התורה פרק ט
(א) דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת שנאמר... לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו ...

הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה לפיכך אם יעמוד איש בין מן האומות בין מישראל ויעשה אות ומופת ויאמר שה' שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה ... הרי זה נביא שקר שהרי בא להכחיש נבואתו של משה ומיתתו בחנק על שהזיד לדבר בשם ה' אשר לא צוהו

[ומדוע?] ... שהוא ברוך שמו צוה למשה שהמצוה הזאת לנו ולבנינו עד עולם ולא איש אל ויכזב:

אמנם בדרך ההלכה איסור בל תוסיף עיקרו שלא להוסיף מצווה חדשה מעבר לתרי"ג ולא לפחות ממספרם.

[כרמז של רלו"צ על סוכה 'ולמחסה מזר"ם וממט"ר' – קשור 'ללולב' שברש"י...]

אבל לבן חמש למקרא בדרך הפשט, העדיף רש"י שלא לפרש שאסור להוסיף עוד מצוות, כי התלמיד מכיר כו"כ מצוות מדרבנן שנוספו על התרי"ג – וגם נוספו 'איסורים' מדרבנן – כפי שלמד ברש"י ולמעליותא!

רש"י על בראשית פרק כו פסוק ה עקב אשר שמר מצוה... וישמר משמרתו – גזרות להרחקה על [בנוסף] אזהרות שבתורה כגון שניות לעריות ושבות לשבת...

לכן העדיף רש"י בפעם הראשונה ב'ואתחנן' לפרשו לאסור 'הוספת פריט במצוה' – וכזה שאיננו שייך למצוה!

[כי עדיין לא הוכח שגם פריט שכן שייך למצוה יש איסור בהוספתו...] ולכן הדוגמאות בואתחנן הן:

• 'חמש פרשיות בתפילין' – כי כל פרשה נוספת שיוסיף איננה שייכת לתפילין, כי רק ארבע פרשיות ישנן העוסקות בתפילין!

• 'חמישה מינין בלולב' – כי רק ארבעת המינים קשורים ל'ושמחתם לפני ה' אלקיכם' – לא מצינו 'שמחה' במין נוסף...

• 'חמש ציציות' – תכלית הציצית 'וראיתם אותן' [מד' רוחות העולם] וגם היא 'כנגד ד' לשונות של גאולה' במצרים [כי לשון החמישית היא לעתיד לבוא] – החמישית איננה קשורה למצוה – לכן נאסרו!

'וכן ולא תגרעו'

זהו גם הטעם שב'ואתחנן' הוסיף רש"י 'וכן לא תגרעו' – דלכאורה מאי קמ"ל? פשיטא!

בא לשלול המפרשים [שאמנם 'לא תגרעו' מובן מאליו, אלא] שזהו טעמא דקרא: אמאי 'לא תוסיפו' כדי שלא תבואו לידי 'תגרעו'...

לכן מדגיש רש"י 'וכן לא תגרעו' גם איסור זה עוסק רק בגריעת פריט מהמצוה!

דבר שלא שייך בקרבן פסח לאסור לגרוע 'שלא יקריב מקצת הפסח'...

או ב'מצה' לא שייך לאסור שלא יוסיף יום שמיני בארץ ישראל, כי לאחר הפסח אין לה גדר 'מצוות מצה' כלל...

לכן הביא דוגמאות כאלו בהן אפשרית גם 'הוספה' וגם 'גריעה'

כל זה בפעם הראשונה אבל כאשר התורה חוזרת שוב ומזהירה פעם שניה – בפרשת ראה:

לא תסף עליו ולא תגרע ממנו:

נשאלת השאלה למה כפלה התורה אותן איסור פעמיים? מה נתחדש בפעם השניה?

[הגר"א מפרש שהראשון בא לאסור תוספת מצוה חדשה והשני בא לאסור אפילו 'פריט במצוה' – אבל כנ"ל רש"י מעדיף לפרש שגם בראשון אסור 'פריט' בלבד!]

כמו"כ אילו היינו מפרשים שבא לאסור מצוה נוספת או לפחות מתרי"ג – היה אפ"ל שטעם הכפל הוא לאסור אזהרה ליחיד ואזהרה לרבים – כמו בכל לבבך / בכל לבבכם.

אבל לא ס"ל לרש"י שהקדים לאסור הציבור [בואתחנן] בטרם הזהיר היחיד [ב'ראה']... לכן פירש רש"י בפעם השניה: [ב'ראה']...

'לא תוסיף עליו' אפילו ממין המצוה לכן בפרשת ראה השמיט רש"י את ה'ציצית' – שהרי החמישית איננה ממין המצוה – וזה כבר למדנו מ'ואתחנן'.

אבל ב'תפילין' שינה רש"י מ'פרשיות' ל'טוטפות': כי אין בתורה פרשה חמישית העוסקת בתפילין – וע"כ הוסיף פרשה שאיננה ממין המצוה וזאת כבר למדנו!

אבל 'טוטפות' – אם יוסיף 'בית חמישי' הוא כן ממין המצוה – כדפירש"י בפ' בא:

רש"י בפרשת בא פרק יג פסוק טז (טז) ולטוטפת בין עיניך – ... וע"כ שהם ארבעה בתים קרויין טוטפת ומנחתם חזרו עם זהב ארבעה דברים 'אל תטופו' לשון דבור כמו ולזכרון בין עיניך שהרואה אותם [ה'בתים'] קשורים בין העניים לזכור הנם וילדל בו.

נבא לבאר מדוע נצטוו אז ב'ארבעה בתים' אף שעדיין לא היו 'ארבע פרשיות' , כי 'שמע' – 'והיה אם שמוע' עדיין לא נאמרו, ומתוך:

שעצם 'ריבוי הבתים' מגדיל את הדיבור וזכירת הנס דיציאת מצרים.

הרי שאם היה מוסיף 'בית חמישי' הרי זה ממין המצוה, ומחדש שגם זה אסור ב'בל תוסיף'

ולכן רש"י בד"ה מעתיק גם תיבת 'עליו' כלומר על גוף המצוה הזאת אל תוסיף בה פריט השייך אליה]

גם ב'לולב' – שינה רש"י בלשונו ב'ואתחנן' כתב 'חמשת-מינין' [שהוסיף מין נוסף שחשבו בטעות ל'חמישיה' בענין השמחה כגון 'עץ זית']

כמ"ש ספר נחמיה פרק ח
(טו) וְאֶשֶׁר יִשְׁמְעוּ וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּכָל עָרֵיהֶם וּבִירוּשָׁלַם לֵאמֹר צְאוּ הָהָר וְהָבִיאוּ עֲלֵי זֵית וְעֲלֵי עֵץ שֶׁמֶן וְעֲלֵי הָדָס וְעֲלֵי תְּמָרִים וְעֲלֵי עֵץ עֵבֶת לַעֲשֵׂת סֶפֶת וּגו'.

אבל באמת נמנה לעניין 'סכך' ולא לענין השמחה, הרי"ז פריט שאיננו ממין 'חמשת המינים'

לכן ב'ראה' שינה רש"י לכתוב 'חמישה מינין בלולב' [היינו שמוסיף מין נוסף שכן שייך למין המצוה] שחיבר את 'ערבת-המזבח' אל ארבעת המינים שבלולב... כדלהלן:

רמב"ם הלכות לולב פרק ז
(כ) הלכה למשה מסיני שמביאין במקדש ערבה אחרת הוין מערבה שבלולב ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב ושיעורה אפילו עלה אחד בכד אחד:

כמו"כ מ'ארבע ברכות בברכת כהנים' מביא רש"י דוגמה [במקום ה'ציצית'] ולא אמר 'ארבעה פסוקים' [כי אין בברכת כהנים רק שלשה פסוקים]

אבל יתכן שיוסיף 'ברכה לישראל ממקום אחר בתורה' ויצרפנה ל'ברכה המשולשת' – ותהא ממין המצוה – ומחדש שגם זה אסור!

ולשם מה שלש דוגמאות? יביא דוגמה אחת שאיננה ממין המצוה ודוגמה אחת שהיא ממין המצוה – ודין!

- דוגמה ראשונה – מצוה שנאמרה על ידי משה 'אנכי מצווך'. [תפילין]
- דוגמה שניה – מצוה שנאמרה מפי ה' אך נזכר שנמסרה לישראל ע"י משה. - [לולב]
- דוגמה שלישית – שנאמרה רק מפי ה' ולא נזכר שנמסרה ע"י משה - [ברכת כהנים]

שלא נטעה שעל דברי ה' – שהן מתומצתים – מותר להוסיף הרחבה ופרשנות, אבל משה שהוא הפרשן המוסמך – אין להוסיף על דבריו

ולאידך שלא נטעה שרק על דברי ה' שהם בתכלית הדיוק – אסור להוסיף, אבל מה שציוה משה מפי עצמו, אין איסור – לכן הוצרכו כל הדוגמאות

ומנין לרש"י שגם מצוות שלא אנכי [משה] מצוה אתכם גם אסור להוסיף?

רש"י על ויקרא פרק א פסוק א ויקרא אל משה – (יומא ד' ת"כ) הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעין...

הרי שגם מצוות ששמע משה מפי הקב"ה – לא היו ישראל שומעין את קול השם, אלא שמשה היה מעביר להם, הרי שכל המצוות הן בגדר 'אנכי מצווה אתכם'!

וזהו הוראה למעשה מכל האמור:

כעשומעים הוראה מפי 'צדיק הדור', שהוא בבחינת 'איתפשותותיה דמשה שבכל דרא ודרא' – יש לקיימה כלשונה, מבלי להוסיף ומבלי לגרוע

יתר על כן, אפילו לא לעשות 'שינוי פריט קטן' של הציווי – להוסיפו או לגרועו גם אסור, כאילו שמעו מפי הקב"ה בעצמו

אבל מאידך, אם בא בעל מדריגה ואפילו נביא 'לשנות פריט קטן' בדבר המכורש בתורה שבכתב או שבעל פה – לא תשמע אל דברי הנביא ההוא כי הוא 'נביא שקר'!